

**ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ
КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
ЕДНА ПРОНИКНОВЕНА ИСТОРИЯ
НА ПРОЦЕСА И НЕГОВИТЕ ДВИЖЕЩИ СИЛИ,
СЪПЪТСТВАЩИТЕ ГО ДЪЛБИННИ КУЛТУРНИ
ОСНОВАНИЯ И СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА
ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ В ТРИ ТОМА**

(Г.Д. Димитров, *Как България се промуши в ЕС* (т. 1, 2 и 3),
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2023)

Трите тома надхвърлят решително 1800 страници. В тях последователно са разгърнати стотици научни проблеми с пряко отношение към българската евроинтеграция, на които Георги Д. Димитров, в обобщение на цялостния си изследователски, академичен и жизнен опит, дава високостойностен научен отговор. Видна е невъзможността запознатият да се произнесе наведнъж и докрай върху всичко изложено там; по този основополагащ труд тепърва ще се мисли и пише. Опитът ми да бъде представен най-общо неговият смисъл ще следва няколко водещи начала.

1. За предмета и постигнатите цели на изследването

Те се разкриват в изчерпателно обосноваване, строго систематично промислени разбирания за съвременния свят, концептуално разгърнати в широко простряна мрежа базисни понятия, рационализиращи от гледната точка на автора произтеклото време през ХХ в. и началните десетилетия на настоящия: модерност, култура, капитализъм, модернизация, геополитически контекст, Европа, европеизация, евроинтеграция, общество, предмодерни, национални и модерни общества и т. н.; въпросните понятия съставят подножието на книгата. Динамичният елемент, който произтича, споява и раздвижва горепосочените, се развива в многовариантността на изключително важното за труда триединство на *polity*, *politics* и *policy*¹ като енергия на напрегнати, рядко синхронни, активни и стремител-

ни обществени сили, положени и изразени в изначални културни нагласи, подбуди на обществени движения, структури на институционални постройки, индивидуални позиции, колективни и персонални актове и публични жестове, насочени към решения на човешката ситуация у нас в дните, на които сме съвременници. Фундаменталният труд на Димитров постига изключително обстойно, и в пределна историческа дълбочина, разбиране за тяхното извънредно „характерно проявление“ в протежението на времето и през цялостния български евроинтеграционен процес.

2. За източниците и фактическия подбор на свидетелствата, за решените методологически проблеми и позицията към наличната академична и експертна литература

В ядрото на проведеното изследване са положени десетки обстоятелствени интервюта с отговорни лица на различни издигнати позиции в системата на Европейския съюз, хора на ръководни места в български правителствени инстанции и експерти с определящо въздействие върху управляващите у нас и върху общественото мнение; този изворов материал е снет през годините на проучването, съхранен и организиран отделно в архив от хиляди други страници.

Работата се придържа към методологически императив, че значимостта на всеки факт в една ситуация произтича от смисловия му принос за проясняването на другите факти в нея, като самият той черпи свой нов

и обогатен смисъл от собственото си допринасяне. Оттук Димитров подбира нишките и сътворява плътната материя на своето повествование – експертните и публичните дискурси, възсъздавани по аналитичната линия на разгадаване и оценка на смисловата им систематика относно българския евроинтеграционен процес. На тази основа авторът посочва разпознати, извлечени от източниковата база и впоследствие анализирани 8638 обособени различни смислови акценти, съдържащи противоположни гледни точки на водещите процеса страни по няколкостотин ключови положения, като в не малък дял от случаите той разпознава и анализира причините за вътрешно противоречивите изявления и в множеството от индивидуалните становища относно българската интеграция в Европейския съюз. В това отношение следва да бъдат посочени като методологически образец на бъдещи изследвания разработените и проведени от Георги Димитров типология на изказванията на респондентите според структурата на водещата в тях теза, нюансировките на същата, оттенъците на изразените гледища с препратки към други, сходни или противоположни позиции по конкретния случай, сходството или несходството им спрямо рещи се из публичността дискурсивни концептуализиращи схеми и т. н.

Но не е само това. Редом с предопределящия начин на изследователската работа водещ методологически подход, авторът се занимава и решава редица „технически“, „периферни“ методологически въпроси, каквито излизат тези относно разработката на въпросник на полустандартизираното интервю с българските евроинтегратори, или пък основанията му за остро критичен прочит, преценка и разбиващ анализ на „текстовата реалност“ на мониторинговите доклади на Европейската комисия за България като крайно съмнителен източник, но иначе пък основен публичен израз на протеклото взаимодействие между двете основни страни в евроинтеграционния процес, доклади, съдържащи, както и проявяващи в себе си, твърде противоречивия характер на изучаваното евроинтеграционно взаимодействие. И още нещо, много важно за методологията на труда като цяло – рамковите съдържателни уговорки и методологическите допуска-

ния на Димитров по изследвания сюжет не се задават еднократно, в началото, както примерно е обичайното, а се изменят и допълват до самия край на тритомника съобразно все новите и новите, и още новите, изследователски усложнения в хода на изложението.

Мощната и проникновено осъзната емпирия на неговото изследване възсъздава убедително широкото дискурсивно пространство на евроинтеграционния ни процес и изкарва наяве изправените в него определящи дискурсивни фигури, установени посредством представената по-горе реконструктивна процедура, в техните бързо подвижни и неспирноменящи се разположения. Анализът на Димитров разкрива властовите сили, институции и/или персоналии, стаени зад дискурсивните вариации, анализът му явява кому е наложително, кой и кога е овластен да се изказва за присъединяването на България към Европейския съюз, кой точно, какво на кого говори, с което се осветява и отношението към онзи, комуто се говори, изважда конкретните цели в точно дадено време, с които се прави това; неговият анализ показва от колко високо кога, какво се казва, от какви позиции как се изричат становища за евроинтеграцията, той в последна сметка прави прозрачно защо е *трябвало* да се говори изобщо за присъединяването на България, защо е станало точно по този начин, и накрая, какво стои вследствие всичко произтекло в обсега на този съдбовен исторически процес. И никак не случайно тъкмо заключаващата, десета глава на третия том, се именува донякъде и отчайващо „И какво от всичко това?“...

На изложения най-общо методологически подход се опира и естествената свързаност и трезвото, дистанцирано, нерядко и остро критично, разграничение на Димитров от многобройните авторитети из днешната и по-далечната от наши дни философска, историческа, политологическа и в частност, специализираната и експертна книжнина по европеистика и европейски въпроси, спрямо които, на всичкото отгоре, той показва и безукорна начетеност. Изказаните от него преценки и анализи на горепосочените въвеждат тритомника в центъра на дебата за съвременна Европа, сред който дебат гласът на Георги Д. Димитров несъмнено добива не само важно, но и опреде-

лено формиращо значение. Като много важен завършек в тази връзка и като авторово собствено разбиране за това, посочвам параграфа във финализиращите труда страници „Значение на проведеното изследване за социалните науки“ (с. 1108 и сл.).

За спокойното възприемане на тази книга и нейната изключителна стойност, за осъществяване от изненадата пред мащаба и нейната дълбочина, нека бъде съзнавано и обстоятелството, че тя не пада изневиделица, а иде венец на десетилетния опит на нейния автор като организатор, ръководител и учен с водещо присъствие в многобройни национални и международни научни проекти; предходни дела с подчертано отражение и категорично влияние върху професионалната колегия, изразено и споделяно чрез многократни позовавания на творческото му име.

3. Относно критиката на рационалния институционализъм

От изтъкнатото дотук става ясно защо Димитров е непримирим към възприемането на политиката за разширяване на Европейския съюз като природен развой, украсяван от предводителството на също толкова естествено възвишаващи се инстанции, както и основанията му тази политика да бъде разглеждана като израз на човешко, твърде човешко дело. Изследователският процес проследява страница по страница илюзии, интуитивни ценностни нагласи и културни стереотипи, идещи от различни пластове на времето, страсти, надежди, сила, превъзходство, натиск, принуда, манипулативност, надделяване, съответно – слабост, инертност, леност, неприязън и съпротива; нерядко неразбиране и понякога и истинско разбиране с висока експертна компетентност..., всички изживявани неизменно винаги с крайни положителни или отрицателни емоции. Така се очертава една много съществена линия в книгата относно категориалната несъизмеримост на присъединителния процес към базисните предпоставки на рационализма. Последователното осмисляне на тази несъизмеримост доказва неадекватността на интерпретациите на Източното разширяване на ЕС в перспективата на „формалната рационалност“ и на доминиращия в академичната

литература рационален институционализъм в обяснението на Източното разширяване на Европейския съюз“, пълноводно течение обаче в изследванията на този исторически процес понастоящем.

Тъкмо това, мисля, придава много висока стойност на споменатото „Значение на проведеното изследване за социалните науки“ и разбира се, в частност за европейстиката, както и на това, което авторът намира нееднозначно като оправдание и смисъл за съществуването на тия знания в руслото на вебериянската класическа традиция като даващи „по-добро разбиране за интересуващите ни проблеми...“ (с. 1087–1088). Бих споделил, че до същото стигам и аз с не по-малко горчива нееднозначност като смисъл и оправдание на историческата наука, при която служих през целия си живот и отслужих накрая...

4. За много важните разбираня в книгата относно цивилизационните модели

Те излизат в много смислови разновидности: „цивилизационна европеизация на националните общества“ (с. 56), цивилизационен избор (с. 208), „цивилизационната дълбочина на Европейския съюз като тип обществена система“ (с. 231), „логиката на фундаменталната цивилизационно-преобразуваща задача на европеизацията“ (с. 238), „цивилизационна цел“ (с. 290), както и в много още други смислови нюанси, до самия край на книгата.

Изброяването им правя, защото с тях са свързани най-въздухащите микросюжети, отделни блестящи социологически студии, огряващи най-ярките страници на книгата: за трудовия етос, за общността и съдружето, за приятелството и сътрудничеството, за цивилизационната и политическата значимост на конкуренцията, за „вземането“, „даването“, „помощта“ и легитимността на понятието „полза“, както и обосноваването категориално различие между „помощ“ и „полза“. В същия ключ са представени решенията на ключовите случаи с пряко познавателно отношение към нашия европрисъединителен процес като случая АЕЦ „Козлодуй“, КТБ, случая „Кремковци“, неизчислимите символно-манталитетни измерения на публичните препирни по купу-

ването и продаването на земя на чужденци, изключително важното значение на „визовия въпрос“ в хода на развитието на процеса; в същия план авторът придава рационален статут и анализира проникновено десетки клишета от текущото медийно говорене и сред обществеността изобщо. Никак не на последно място и в пряко отношение към всичко това стои анализът му на огромното число конкретни положения, посветени на корупцията. В същата връзка стои изключително обстоятелството и пронизващо докрай съдържанието на книгата осмисляне на въпроса за върховенството на правото като фундаментална ценност на цялостния съвременен обществен живот, защитата на човешкото достойнство и неприкосновеността на живота и частната собственост срещу всякакви посягателства, включително от държавните институции.

Накрая

Основното чувство, определящо вълнеността от нейното четене, иде подбудено от приглушеното постоянно питане за ония ценности, водещи стремлението ни към „нормализация“ на нашия живот, ония потребности, толкова човешки присъщи и толкова непостижими, сами по себе си иначе нищо особено, но същностна форма на свободата като очевидност на всекидневния опит.

Magnum Opus. По него тепърва ще се мисли и пише.

Иван Еленков

Бележка

¹ И трите, отбелязва авторът, поради тукашната модерностна недоразвитост, се изразяват у нас с едно-единствено понятие – „политика“.